

מעורבות הורים בבית הספר הורים שותפים לחינוך ילדיהם

הורים רבים נוהגים לחשוב, כי מהרגע בו הכניסו את ילדם לגן או לבית הספר, עוברת האחריות לחינוכם לידי הגננת, המורה, המנהלת או משרד החינוך. זוהי טעות. הורים הרוצים בחינוך טוב לילדיהם צריכים להיות מעורבים. עליהם לפעול לצד סגל ההוראה וביחד לדאוג למימוש מטרות החינוך שהמדינה מעניקה. דפוסים שונים של מעורבות הורים מובחנים זה מזה בפעילות ובתהליכים המאפיינים אותם, כמו גם בתוצאותיהם. כך למשל, הורים המסייעים לילדיהם להתמודד עם מטלות הלימודים, תורמים מאוד לשיפור הישגיהם הלימודיים. אולם בכדי להשפיע על רמת הלימודים והאווירה בבית הספר הורים צריכים להיות מעורבים כקבוצה, באופן מאורגן. בית-ספר המשקף את הצרכים, את תחומי ההתעניינות ואת המאפיינים החברתיים והתרבותיים הייחודיים של הקהילה הקרובה, מקנה חינוך טוב יותר לתלמידיו הן מבחינה אקדמית והן מבחינה חברתית.

סוגי מעורבות הורים בבית הספר

ניתן לאפיין את מעורבות ההורים בבית הספר בכמה היבטים:

- א. **הורה כלקוח פאסיבי** - רמת פעילות נמוכה הכוללת פעילויות כגון: קבלת מידע על התקדמות הילדים בלימודים, על חומר הלימוד ועל תכניות לימודים מתוכננות, השתתפות במסיבות. פעילויות אלה, רובן ככולן, יזומות על-ידי בית-הספר, ואילו ההורים נוטלים בהם חלק כמשתתפים פסיביים.
- ב. **הורה כמשאב** - מעורבות המתבטאת באספקת משאבים ושירותים לבית-הספר ובכלל זה: הכנת כיבוד למסיבות; עבודות אחזקה ושמירה; טיפוח בית הספר; הסעות וליווי לטיולים. מעורבות זו מכונה "בק"ע" - בזאר, קישוט, עוגה. בנוסף מספקים ההורים משאבים לבית-הספר, בעיקר תשלומי הורים למימון פעילויות בית-ספריות שאינן מתקצבות על-ידי המוסדות הציבוריים.
- ג. **הורה כמקבל שירותים** - דפוס מעורבות המתבטא בקיומן של פעילויות בית-ספריות מיוחדות להורים, שמטרתן העשרת הידע של ההורים בתחום החינוך וקידום בכיוון של הורות טובה יותר.

במסגרת זו מעניק בית-הספר להורי התלמידים שירותים כגון: הרצאות וסדנאות בנושאי חינוך ופסיכולוגיה; חוגים, פעילויות משותפות להורים ולתלמידים וכדומה.

ד. ההורה כשותף בקביעת מדיניות בית-הספר ובעיצוב אופיו החינוכי-חברתי - דרגת המעורבות הגבוהה ביותר ויישומה בא לידי ביטוי בשיתופם של ההורים בתהליכי קבלת החלטות לעיצוב דיוקנו של בית-הספר, מטרותיו והדרכים להשגתן. במסגרת זו משתתפים ההורים יחד עם צוות בית-הספר, בוועדות שונות ובדיונים משותפים לקבלת החלטות במגוון נושאים ביניהם: כללי התנהגות ומשמעת, שיקולים חינוכיים בקביעת הקריטריונים לחלוקה להקבצות במקצועות לימוד שונים, תכנון והעשרת תכניות-לימודים מעבר למסגרת לימודי החובה הפורמאליים ועוד.

← **הגישה של בית הספר לגבי רמת מעורבות ההורים תלויה רבות בדרך ההתייחסות והנכונות של ההורים. הורים המעוניינים להשפיע חייבים להתארגן ולפעול.**

← **הורים יכולים להיות שותפים בקבלת החלטות ובקביעת מדיניות בית-ספרית. פעילות זו מתרחשת במסגרות פורמאליות - בוועדות מיוחדות הכוללות הורים, אנשי צוות בית-הספר ו/או קובעי מדיניות אחרים.**

← **תקשורת קבועה והעברת מידע בין המוסד החינוכי להורים היא תנאי למעורבות. תקשורת** זו כוללת מגוון של דרכים וערוצים למסירת מידע וקבלתו, החל בעלוני, מכתבים ושיחות-טלפון, וכלה באתר אינטרנט בית ספרי המספק מידע לתלמידים והורים על הנעשה בבית הספר. כיום ישנם בתי ספר המפעילים תכנה המאפשרת להורים מעקב שוטף אחר התקדמות ילדיהם בלימודים, נוכחות בשיעורים והתנהגות.

מה הורים יכולים לעשות?

על מנת להיות שותפים פעילים בתהליך החינוכי ובמדיניות בית הספר הורים צריכים להתארגן ולפעול כקבוצה. נהלי משרד החינוך נתונים מעמד רשמי להתארגנות הורים בבית הספר ברמה הכיתתית והבית ספרית.

מבנה נציגויות הורים בבית הספר:

- 1. נציגות הורים כיתתית (ועד כיתה)**- שלושה הורים מבין הורי הכיתה הנבחרים בבחירות דמוקרטיות באסיפת ההורים הראשונה ולא יאוחר מהחודש השני לפתיחת שנת הלימודים. הנציגות נבחרת בדרך של הצעת מועמדים והצבעה.. הנציגות מכהנת כל שנת הלימודים ועד לבחירת נציגות חדשה.
- 2. מועצת הורים מוסדית**- מורכבת מנציגים של כל ועדי הכיתות, זהו הפורום הבוחר את ועד ההורים של בית הספר (נציגות מוסדית) וכן ועדת ביקורת של 3-5 חברים.
- 3. נציגות הורים מוסדית (ועד הורים בית ספרי)**- 7-15 חברים שנבחרו מתוך מועצת ההורים המוסדית בדרך דמוקרטית של הצעת מועמדים והצבעה. בוועד ההורים המוסדי יינתן ייצוג הולם לכל שכבה בבית הספר. הנציגות תבחר מבין חבריה יו"ר, סגן

יו"ר וגזבר והיא רשאית לבחור ועדות ובעלי תפקידים נוספים. הנציגות תקבל את החלטותיה ברוב קולות ותביאן לידיעת כלל הורי בית הספר.
מנהל/ת בית הספר ישתתפו בפגישות הנציגות ללא זכות הצבעה וללא מעורבות בחירת הנציגות. (לפרטים נוספים חוזר מנכ"ל תשסד/4(א) מדצמבר 2003 "נציגות הורים בבית הספר").

עיקר תפקידי נציגות ההורים המוסדית:

בחוזר מנכ"ל מיוחד שהוציא משרד החינוך בשם "בית הספר וההורים" נרשם:
"מנהל בית הספר וצוותו יקיימו פגישות סדירות עם נציגות ההורים, ובהן יידונו הצעות ורעיונות לקידום איכות המעשה החינוכי, איכות החיים, הפעילות החברתית והאווירה בבית הספר. הצעות שתגובשנה במפגשים אלה תועברנה על יד המנהל לדיון במועצה הפדגוגית של בית הספר" (חוזר מנכ"ל מיוחד י"ז (תשנ"ו) סעיף 2(ב)).

מנהלים לפעמים מנסים להגביל את פעילות ועד ההורים לסיוע כספי וחומרי ולהתנדבות בבית הספר. אולם, הורים רשאים להיות מעורבים כמעט בכל היבט של פעילות בית הספר. **הכלל - כל מה שלא אסור - מותר. עם זאת חשוב להיות מעורבים בצורה מושכלת שלא תשבש את פעילות בית הספר.**

לאחר בחירת נציגות ההורים צריך מנהל בית הספר להציג בפניהם את מטרות בית הספר, את התכנית החינוכית והחברתית ואת ציפיות בית הספר מנציגות ההורים. נציגי בית הספר יציגו את עצמם את תכניותיהם לגבי תפקידים שיוכלו למלא ואת התחומים שבהם יוכלו לסייע. (שם).

מכאן, ומהוראות נוספות בחוזרי משרד החינוך נגזרים עיקרי תפקידי הנציגות הבית ספרית:

- מעקב אחר המתרחש בבית הספר: לוודא שהתלמידים מקבלים את מה שמערכת החינוך אמורה להעניק להם על פי חוק, שהתלמידים לומדים על פי תכנית הלימודים המחייבת, שצוות ההוראה מוסמך ומקצועי, שזכויות התלמידים נשמרות.
- העלאת הצעות ורעיונות לשיפור איכות הלמידה והאווירה החברתית בבית הספר.
- השתתפות בועדות בית ספריות כגון ועדת משמעת, ועדת טיולים, תרבות וכדומה.
- ניהול חשבון תשלומי ההורים ופיקוח ושותפות בהחלטות בדבר הפעילויות הנעשות במימון הורים;
- שותפות עם צוות בית הספר והתלמידים בעיצוב תקנון בית הספר;
- הועד הוא כתובת לתלונות הורים בנושאים שונים וצינור לטיפול בבעיות שמעלים הורים מול הנהלת בית הספר.

ועד ההורים צריך לפעול בשיתוף פעולה עם מנהל/ת בית הספר ודרוש אישור המנהל/ת לכניסת הורים לכיתות ולחלוקת חומר כתוב מטעם הועד.

חשוב לדעת- נציגי ועד ההורים המוסדי רשאים להשתתף בישיבות המועצה הפדגוגית של בית הספר למעט נושאים הקשורים בצנעת הפרט, כלומר דיונים אישיים בענייני מורים ותלמידים. (חוזר מנכ"ל מיוחד י"ז (תשנ"ו) סעיף 2(ב).

התארגנויות הורים כראת יישובית וארצית

ועד הורים יישובי- ועד זה מורכב מנציגים של ועדי הורים בבית הספר ובגני הילדים ביישוב, ובכלל זאת מוסדות חינוך מיוחד. הועד רשאי למנות מתוכו יו"ר, גזבר ובעלי תפקידים נוספים. תפקידו לפעול מול מחלקת החינוך ביישוב בעניינים עקרוניים המשותפים למוסדות החינוך בעיר. לדוגמא: תקציב החינוך העירוני וחלוקתו בין מוסדות חינוך, נושאי תחזוקה ואבטחה המצויים באחריות הרשות המקומית, צורך בהקמת בתי ספר חדשים ומיקומם וכדומה.

ארגון ההורים הארצי- עמותה המאגדת נציגים של ועדי הורים בכל הארץ ומוכרת על ידי משרד החינוך כגוף המייצג את הורי התלמידים בכל מערכת החינוך בישראל כלפי מוסדות המדינה, משרד החינוך, הרשויות המקומית, ארגוני המורים והמנהלים וכל אדם וגוף אחר במדינת ישראל. על פי תקנון הארגון כל הורה לתלמיד בישראל נחשב לעמית בארגון ויכול להגיש בקשת חברות ולהצטרף כחבר לעמותה. חברי עמותה יכולים להיבחר למוסדות הארגון.

חשוב לדעת

אין בישראל שום מגבלה חוקית על פעולה מאורגנת של הורים. קבוצת הורים הרוצה לפעול אינה חייבת לייצג ציבור כלשהו וזכותם של הורים להתארגן ולפעול בכל דרך. אולם, כדאי לפעול באופן דמוקרטי וייצוגי. אם לדוגמא, מדובר ביוזמה להקים ארגון הורים של השכונה אזי כל ההורים צריכים להיות מוזמנים ומיוצגים.

אם תקום קבוצה של הורים ותנסה לפעול בתוך בית הספר, או בתוך השכונה או היישוב מבלי שנבחרה באופן דמוקרטי, היא עלולה בכל עת להיתקל בהתנגדות של חלק מן ההורים ובעטנה המוצדקת שהקבוצה אינה מייצגת את הכלל. כיוון שכך, גם לא תוכל לפעול לקידום המטרות שלה, תהיינה טובות ככל שתהיינה.

הורות זה מקצוע...הורים המעוניינים לפעול צריכים ללמוד כיצד פועלת מערכת החינוך, להתעמק בסוגיות חינוכיות, להכיר את חובות וזכויות ההורים ולרכוש כלים כדי להיות מעורבים באופן יעיל לקידום איכות החינוך של ילדיהם.

קבוצות הורים המעוניינות בכך מוזמנות לעבור את השתלמות של ארגון הלה בנושא "מעורבות הורים בבית הספר".